

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-03>

УДК (UDC): 159.99:641

Л. О. БАЧІЄВА¹, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
e-mail: bachievalarisa@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0188-6638>

¹Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

К. В. СВДЛО², д-р тех., наук, професор,
професор кафедри туризму і готельного господарства
e-mail: karinasvidlo@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0175-7756>

²Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська, 17, м. Харків, 61002, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА СИТУАЦІЙ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стаття присвячена визначенню проблем професійної діяльності фахівців харчової галузі в умовах війни, що формують ситуації невизначеності відповідно до структури галузі та елементами трудового процесу. З'ясовано, що поняття «невизначеність» перебуває в колі уваги дослідників різних галузей, зокрема філософії (визначають її як складову характеристики світу) та психології (розглядають у різноманітних аспектах прийняття рішень, міжособистісної взаємодії, характеристик особистості). Схарактеризовано умови війни як такі, що формують невизначеність. Визначені типи ситуацій невизначеності, сформовані їх ознаки та характеристики. З метою розроблення проблем, що формують невизначеність у професійній діяльності фахівців харчової галузі, розкрита структура галузі та професійної діяльності. Наведений опис проблем, що стосуються використання обладнання, устаткування, інвентаря; реалізація технології приготування їжі, застосування основ товарознавства; дотримання гігієни, санітарії та охорони праці; організація виробництва, обліку та калькуляції; дотримання енергоефективності та екологічності; реалізація правових відносин у галузі. Зазначено, що реалізація трудового процесу також насичена проблемними ситуаціями, що також спричиняють стан невизначеності. Наведено приклади таких проблем.

Методом дослідження стало вивчення та аналіз філософської та психолого-педагогічної теорії щодо характеристики невизначеності та пов'язаних із нею ситуацій невизначеності в сутнісному та діяльнісному аспектах. Це дозволило зробити висновок, що реалізація професійної діяльності фахівців харчової галузі в сучасних умовах насичена ситуаціями невизначеності, що обумовлюються структурою галузі промисловості та елементами трудового процесу.

Результати дослідження можуть бути впроваджені у практику підготовки фахівців харчової промисловості в закладах професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки до реалізації професійної діяльності в умовах воєнного часу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ситуація невизначеності, фахівці харчової галузі.

Як цитувати: Бачієва Л. О., Свідло К. В. Характеристика ситуацій невизначеності в професійній діяльності фахівців харчової галузі в умовах війни. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.32-41. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-03>

In cites: Bachiieva L. O., Svidlo K. V. (2024). Characterization of uncertainty situations in the food industry specialists' professional activity in the war conditions. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 32-41. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-03> (in Ukrainian)

Постановка проблеми у загальному вигляді

Життя людини сповнене невизначеності. Її прояви наявні в побуті, соціальній взаємодії з оточенням тощо. Воєнний час приніс додаткові важелі впливу та невизначеність у буття кожної людини. Проте, незважаючи на складні обставини, фахівці галузей промисловості мають виконувати свою діяльність відповідно до нормативно заданого рівня та згідно з результативними параметрами (якістю, продуктивністю, надійністю). Особливо актуальним це питання постає для фахівців харчової галузі, чия професійна діяльність безпосередньо пов'язана із забезпеченням населення продуктами харчування, а опосередковано здійснює вплив на здоров'я нації, забезпечує вагомий внесок у стабільність та розвиток економіки та стан навколишнього середовища. Все означене вимагає від фахівців володіння якостями, що дозволяють реалізувати професійну діяльність, незважаючи на сформовані умови.

Дослідження психологів акцентують увагу на тому, що образ світу виступає у свідомості людини в п'яти вимірах: тривимірному простору, часу, руху і квазівимірі – смислового полі, системі значень [5]. У такому контексті людина, яка

володіє свідомістю, стикається з невизначеністю не тільки зовнішнього, так званого об'єктивного світу, а й свого внутрішнього, суб'єктивного, і цю невизначеність теж треба якимось чином долати [8, с.4]. Відповідно, із психологічної точки зору боротьба з невизначеністю передбачає «виявлення способів примирення внутрішнього світу людини із зовнішнім, адже обидва світи, маючи характеристику невизначеності, за неминучого зіткнення резонують, посилюючи труднощі життєдіяльності людини, відбиваючись на професійній діяльності, взаємодії з оточенням, ставленні до себе й інших, психологічному здоров'ї» [8, с.58].

На нашу думку, психологічний контекст є лише одним із аспектів невизначеності в професійній діяльності. Інший, більш практичний та раціональний, пов'язаний із результативним розв'язанням цілком конкретних завдань професійної діяльності в умовах невизначеності. Наведене вище потребує структурування та аналізу характеристик ситуацій невизначеності в професійній діяльності фахівців харчової галузі, що об'єктивно сформувалися в сучасних умовах та викликані воєнним часом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поняття «невизначеність» у колі уваги дослідників багатьох галузей. Філософський аспекти поняття розглядають О. Данильян [3], О. Дзьобань [4], І. Надольний [14] та інші. Толерантність до невизначеності в контексті розвитку ідентичності особистості досліджує А. Гусев [1] та розкриває практичні аспекти її формування та розвитку А. Гусев [2]. Окремі аспекти характеристики ситуації невизначеності розкривають у своїх роботах дослідники в галузі психології. Так, А. Курова [8] розкриває ситуації невизначеності в парадигмі сучасних викликів; Н. Перегончук [10] аналізує ситуацію невизначеності перехідного періоду розвитку суспільства; О. Саннікова та О. Санніков [11] розглядають поняття невизначеності у

контексті толерантності до невизначеності; сутність та типи ситуацій невизначеності презентує С. Хілько [15]. Закордонні дослідники особливу увагу звертають на здійснення вибору в умовах невизначеності С. Berger, R. Calabrese [16], P. Bordia, E. Hobman, E. Jones, C. Gallois, V. Callan [17] D. Hansen, J. Helgeson [20]. Сутність поняття «толерантність до невизначеності» аналізують у своїй роботі В. Кириченко [5], С. Кузікова [7], І. Томаржевська [12], Н. Фалько, І. Остопець, Ю. Шарапова [13] та інші. Психологічні аспекти особистості в контексті невизначеності розглядають П. Лушин [9], S. Budner [18]. Ґрунтовні дослідження структури професійної діяльності розкривають О.Коваленко, Н.Брюханова, Н. Корольова [6].

Мета статті

Здійснити аналіз джерел інформації щодо визначення суті поняття «невизначеність», «ситуація невизначеності», визначити проблеми професійної діяльності фахівців харчової

галузі в умовах війни, що формують ситуації невизначеності відповідно до структури галузі та етапів реалізації трудового процесу.

Виклад основного матеріалу

Розкриття сформульованої проблематики розпочнемо з аналізу суті поняття «невизначеність». З філософської точки зору невизначеність розглядається як елемент у структурі наукового пізнання та характеристика світу [3, 4, 14]. Закордонні дослідники вивчають невизначеність у контексті психології прийняття рішень, як обмеженість, суперечливість або нечіткість інформації [19, 20]; дослідженнях міжособистісної взаємодії, як нездатність прогнозувати поведінку партнера у конкретній ситуації [15, 16]; толерантності до невизначеності, як нова, суперечлива та складна ситуація [18] та інші.

Умови війни, на нашу думку, формують невизначеність буття, що обґрунтовується низкою факторів: непередбачуваність (військові дії важко передбачити, що створює значну непевність у плануванні та прийнятті рішень); нестача інформації (наявний обмежений доступ до точної та актуальної інформації ускладнює оцінку ситуації); високий ризик (сформована постійна загроза життю та інфраструктурі, що впливає на всі аспекти життя і діяльності); швидкі зміни (обставини можуть швидко змінюватися, що вимагає постійного коригування планів і стратегій).

Для подолання зазначених факторів у звичайному житті чи в процесі реалізації професійної діяльності необхідно володіти особливими якостями особистості. Психологічні дослідження пов'язують ці якості із поняттям «толерантність до невизначеності». Отже, толерантність до невизначеності це: властивість особистості, яка дозволяє витримувати кризові прояви, пов'язані із невизначеністю смислових підвалів власного буття та виникнення непередбачуваних життєвих ситуацій [13]; здатність до ухвалення рішень і роздумів над проблемою, навіть якщо невідомі всі

факти й можливі наслідки [10] та інші. Отже, численні дослідження доводять, що в науковій спільноті не сформовано однозначне розуміння цього психологічного феномену.

Проте ґрунтовні розвідки [1, 2] дозволили визначити характеристики особистості, що володіє толерантністю до невизначеності: сприйняття ситуацій невизначеності як бажаних, потяг до невизначених ситуацій та почуття комфорту в ній; здатність розмірковувати над проблемою, навіть якщо є невідомими усі фактори та можливі наслідки прийняття рішення; здатність приймати невідоме, зокрема конфлікт та напруження, що виникає в ситуаціях невизначеності; здатність опиратися відсутності логіки в інформації, що надходить; здатність приймати нові, незнайомі та ризиковані ситуації як стимулюючі, готовність пристосовуватися до незвичайної ситуації чи ідеї [1, с.23].

Формування та реалізація зазначених характеристик у майбутніх фахівців харчової галузі потребує розуміння суті поняття «ситуації невизначеності» для її чіткої ідентифікації; опанування типовими проблемами, що можуть стати підґрунтям до формування ситуацій невизначеності в процесі реалізації професійної діяльності. Подальше дослідження спрямуємо на розроблення зазначених аспектів.

Аналіз джерел наукової інформації [1, 2, 7-13, 15] дозволив дійти висновків, що невизначеність:

– розділяється на «невизначеність теперішнього часу», що проявляється в «невиразності» й «альтернативності» подій найближчого майбутнього та «невизначеність майбутнього», що проявляється в середньостроковій та довгостроковій перспективі;

– характеризується неповнотою або неточністю інформації про передумови, умови або наслідки діяльності;

– містить набір нечітких та невизначених ситуацій;

– вирізняється варіативністю розвитку ситуації, неоднозначністю обрання інструментів, умов та способів діяльності для її вирішення.

Таким чином, невизначеність у професійній діяльності фахівців харчової галузі будемо розуміти як багатоваріантність існування та розвитку ситуацій у змінюваних умовах професійного середовища та необхідності обрання альтернативних засобів та технологій досягнення запланованих результатів.

У дослідженнях закордонних авторів ситуація невизначеності характеризується як така, що викликає складності в її контролі, вирізняється наявністю подвійної,

суперечливої інформації [17]. Аналіз наукових наробок [18] дозволив визначити типи ситуацій невизначеності, а саме:

– цілком нова ситуація (відсутні звичні ознаки, відсутній досвід проживання);

– складна ситуація (наявна значна кількість ознак, які необхідно брати до уваги);

суперечлива ситуація (наявні різноманітні сигнали та елементи, що передбачають формування різноманітних структур, які відзначаються новизною та складністю розв'язання).

Виокремлені типи ситуацій невизначеності потребують визначення їх окремих ознак. Нечисленні дослідження в цій галузі [1, 2, 7-13, 15] дозволили виокремити певні ознаки та характеристики ситуацій невизначеності (табл.1.).

Таблиця 1

Ознаки ситуацій невизначеності

Table 1

Signs of situations of uncertainty

№ з.п.	Ознака ситуації невизначеності	Характеристика ознаки
1.	Нестача, суперечливість та неузгодженість інформації	– недостатність інформації про умови, обмеження та параметри; – суперечливий зміст сукупності даних про об'єкт, подію або явище.
2.	Несумісність двох когніцій	– несумісність актуального та минулого знання.
3.	Неможливість контролю суб'єктом діяльності	– відсутність умінь та навичок діяльності в ситуації невизначеності через зовнішні чинники; – відсутність діяльності у в ситуації невизначеності через індивідуально-особистісні характеристики;
4.	Наявність ризиків у прийнятті рішення	– ризик знаходиться у пропорційній залежності від рівня невизначеності.
5.	Чисельність та множинність вірогідних результатів	– чисельність викликається різноманітністю варіантів; – складність визначення чітких критеріїв оптимальності та ефективності.

Отже, окреслено ознаки ситуації невизначеності та їх характеристики. Проте ситуації невизначеності вимагають розв'язання в професійній діяльності для реалізації продуктивної діяльності.

Праці науковців, що досліджують «ситуацію невизначеності» у контексті цілеспрямованої діяльності визначають її як ситуацію перешкоди на шляху до досягнення мети, а її виникнення

пов'язують із задачею, яку неможливо розв'язати відомими засобами та методами [9, 15]. Тобто об'єктивні характеристики ситуацій є незмінними: мета, засоби досягнення, програма дій. Проте ці характеристики є динамічними, змінюваними, залежними від багатьох факторів та суперечностей, що також зачіпають суб'єктивні параметри самої особистості.

Дослідження [7, 8, 10-13] дозволили виокремити такі характеристики ситуації невизначеності:

- побудована на проблемній ситуації;
- викликає неоднозначну суб'єктивну оцінку наявної інформації, що володіє динамікою ступенем змінюваності, та модифікації в інтервалі часу, що співставний із часом розв'язання задачі в сформованих умовах;
- складність ситуації, що виражається як функція змінних факторів, об'єктів, зав'язків, які необхідно враховувати при її розв'язанні.

На наступному етапі дослідження розглянемо аспекти, що породжують проблеми та формують основу ситуацій невизначеності в професійній діяльності. Отже, професійна діяльність досліджуваних фахівців реалізується в харчовій промисловості. Відповідно, на стратегічному рівні потенційно ситуацію невизначеності можуть створювати її структурні елементи. Як визначає [6],

структурними компонентами галузі промисловості є такі: техніка (сукупність устаткування, обладнання), технологія (технологічний процес); організація, управління й економіка; охорона праці; екологія; правові питання галузі. Ситуації невизначеності пов'язані з реалізацією професійної діяльності та характеристиками професійного середовища. Відповідність структурних елементів галузі та професійної діяльності наведена в табл. 2.

Визначення узагальненої структури галузі та структури професійної діяльності надає розуміння складових професійного середовища, що надалі можуть спричинити виникнення ускладнень та створюватимуть ситуації невизначеності. Реалізація професійної діяльності в час війни має особливості: небезпека та нестабільність; обмеження ресурсів; перебої в постачанні; зміна попиту та інші. При цьому відповідальність фахівця за розв'язання проблемних ситуацій підвищується.

Таблиця 2

Відповідність структурних елементів галузі та професійної діяльності

Table 2

Correspondence of structural elements of the industry and professional activity

Структура галузі	Структура професійної діяльності
Техніка	використання обладнання, устаткування, інвентаря
Технологія	реалізація технології приготування їжі, застосування основ товарознавства
Охорона праці	дотримання гігієни, санітарії та охорони праці
Організація, управління й економіка	організація виробництва, обліку та калькуляції
Екологія	дотримання енергоефективності та екологічності
Правові питання галузі	реалізація правових відносин у галузі

Ситуації невизначеності можуть бути викликані проблемами щодо використання обладнання, устаткування, інвентаря, а саме: введенням інноваційного обладнання та короткими строками на опанування способами роботи з ним; поломками обладнання; збоями в роботі; зношенням окремих елементів на неможливість отримання змінних; програмними збоями, що можуть бути викликані несистемним відключенням електроенергії тощо.

У процесі реалізації технологій приготування їжі також можуть виникнути

проблеми та створюватися ситуації невизначеності, ключовими серед них є: перебої з постачанням сировини через відсутність стабільного доступу до необхідних продуктів через порушення логістичних ланцюгів; обмеженість використання обладнання, спровокованого пошкодженням або нестачею техніки, що ускладнює дотримання технологічних процесів; проблеми зберігання через збої в енергопостачанні впливають на можливість зберігати продукти в належних умовах; зміна стандартів якості для адаптації до

нових умов зберігання і використання альтернативної сировини.

Дотримання гігієни, санітарії та охорони праці у воєнні часи також ускладнюються та спричиняють виникнення проблем та ситуацій невизначеності, а саме: обмежений доступ до води та санітарних засобів внаслідок руйнування інфраструктури та перебоїв у постачанні; неможливість забезпечення належних умов праці через те, що виробничі приміщення можуть бути пошкоджені або частково зруйновані; підвищені ризики для здоров'я через зростання ризиків інфекційних захворювань через порушення гігієнічних стандартів; психологічний стрес і перевантаження, що знижують здатність дотримуватися правил безпеки та санітарії.

У воєнні часи ситуації невизначеності охоплюють організацію виробництва, обліку та калькуляції. Серед основних проблем є такі: перебої в постачанні ресурсів через нестачу або затримки з доставкою необхідної сировини та продуктів; зміна собівартості спровоковані різкими коливаннями цін на сировину та енергоносії, що ускладнює калькуляцію витрат; обмежений доступ до бухгалтерських систем через порушення роботи систем обліку через технічні проблеми або перебої у зв'язку; перебудова виробничих процесів для забезпечення швидкої адаптації виробництва до нових умов і потреб.

Зниження об'єктів інфраструктури, зокрема енергетичної, сформувало ситуацію невизначеності щодо енергопостачання та впливає на дотримання норм екологічної безпеки, основними серед них є: перебої в енергопостачанні, часті відключення електрики ускладнюють роботу виробничих процесів; зниження енергоефективності, використання тимчасових генераторів або старого обладнання може знижувати ефективність і збільшувати витрати енергії; порушення екологічних норм, у складних умовах важче дотримуватися стандартів екологічності, що може спричинити підвищені викиди та забруднення; нестача ресурсів для екологічних заходів;

відсутність доступу до екологічно чистих матеріалів або технологій через воєнні дії.

У воєнні часи ускладнюється реалізація правових відносин у галузі, що пов'язані зі змінами в законодавстві і потребують коригування нормативно-правових актів та швидкої адаптації до нових правил; складнощі з контрактами виникають через порушення або анулювання договірних зобов'язань через форс-мажорні обставини.

Отже, відповідно до структури професійної діяльності фахівців харчової галузі сформульовані проблеми, що можуть спричинити виникнення ситуацій невизначеності у процесі її виконання в умовах воєнного часу.

Подальшу роботу спрямуємо на визначення проблем, відповідно до наведеної структури професійної діяльності фахівців харчової галузі. Як можна визначити, структура професійної діяльності передбачає реалізацію різноманітних технологій (використання, реалізація тощо). Основою технологічних процесів є закономірності перетворення готової сировини на продукцію. Сукупність трудових дій, за допомогою яких фахівець впливає на предмети праці та керує ними, є трудовим процесом. У структурі трудового процесу виокремлюють такі елементи:

- предмет діяльності (те, що є на початку діяльності та перетвориться на продукт);
- матеріальні засоби діяльності (за допомогою чого здійснюється діяльність);
- умови діяльності (сприятливі, несприятливі, нейтральні);
- етапи діяльності (послідовність кроків реалізації діяльності);
- продукт діяльності (те, що буде створено в процесі виконання етапів діяльності).

Саме поєднання структури професійної діяльності та елементів трудового процесу дозволяє визначити ситуації невизначеності у процесі реалізації трудового процесу. Формування ситуацій невизначеності у процесі реалізації трудового процесу наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Формування ситуацій невизначеності у процесі реалізації трудового процесу

Table 3

The formation of situations of uncertainty in the process of implementing the labor process

Структура професійної діяльності	Структура трудового процесу				
	Предмет	Засоби	Умови	Етапи	Продукт
використання обладнання	+	+	+	+	+
реалізація технології	+	+	+	+	+
дотримання гігієни, санітарії та охорони праці	+	+	+	+	+
дотримання енергоефективності та екологічності	+	+	+	+	+
реалізація правових відносин у галузі	+	+	+	+	+

Визначимо окремі ситуативні ускладнення, що створюють ситуації невизначеності: необхідність зміни технології через нестачу сировини, затримки поставок тощо; пошкодження або відсутність обладнання, устаткування або інвентаря; нестабільність якості сировини або готового продукту через зміну рецептур; тиск часу; етичні ускладнення; зміни в організації; потреба в адаптації рецептури; низька якість сировини; відсутність доступу до інгредієнтів;

небезпека на робочому місці; погана санітарія; фізичні навантаження; негативна координація з іншими членами команди; нерівномірний розподіл обов'язків; індивідуальні вимоги клієнтів та інші.

Отже, реалізація професійної діяльності фахівців харчової галузі в сучасних умовах сповнена ситуаціями, що за характеристиками та способами їх розв'язання відносяться до ситуацій невизначеності.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Сучасні умови життя та професійної діяльності сповнені невизначеності. У статті здійснено аналіз джерел наукової інформації та визначена суть та характеристики ситуацій невизначеності. Презентована система проблемних ситуацій професійної діяльності фахівців харчової галузі, що лежать в основі ситуацій невизначеності. Система формується на двох рівнях: стратегічних – рівень структурних елементів галузі (техніка, технологія, економіка, екологія, правові

питання, охорона праці) та тактичний – рівень реалізації трудового процесу (предмет, засоби, умови, етапи реалізації, продукт). Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання проблеми. Перспективними вбачаємо подальші дослідження, що передбачають розроблення алгоритму діяльності щодо розв'язання ситуацій невизначеності в професійній діяльності фахівців харчової галузі.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаних джерел

1. Гусев, А. І. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2009. 233 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1910/1/Gusev.pdf>

2. Гусев, А. І. Практичні аспекти формування та розвитку толерантності до невизначеності. *Психологічні перспективи*. 2008. Вип. 11. С. 58–70.
3. Данильян, О. Г., Дзьобань, О. П. Філософія : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_2018.pdf
4. Дзьобань, О. П. Філософія науки: підручник. Київ-Одеса: Фенікс, 2024. 516 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/dzoban_filosofiya_nauki.pdf
5. Кириченко, В. В. Наукова концептуалізація моделі становлення картини світу особистості у сучасному інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Фенікс, 2018. Том XII. Вип. 24. С. 75–94. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27680>
6. Коваленко, О. Е., Брюханова, Н. О., Корольова, Н. В. Методика професійного навчання: дидактичне проектування: підручник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків: УПА, 2019. 204 с.
7. Кузікова, С. Толерантність до невизначеності: теоретико-емпіричні розвідки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Т. 1, № 3. С. 67–73. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/326/304>
8. Курова, А. В. Ситуація невизначеності у парадигмі сучасних викликів суспільства. *Науковий вісник ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 4. С. 51–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.10>
9. Лушин, П. В. Психологія особистісного змінювання : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2003. 30 с.
10. Перегончук, Н. В. Ситуація невизначеності перехідного періоду розвитку суспільства як психологічна умова формування професійної компетентності майбутнього психолога. *ScienceRise*. 2016. №3/1 (20). С. 41–45. (Серія «Психологічні науки»). DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2016.64455>
11. Саннікова, О., Санніков, О. Невизначеність і особистість: варіації вибору. *Перспективи та інновації науки* (серія «педагогіка», серія «психологія», серія «медицина»). 2023. № 12(30). С. 723–738. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-723-738](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-723-738)
12. Томаржевська, І. В. Феномен «толерантність до невизначеності» і його психологічний аналіз. *Психологічний журнал*. 2018. № 1. С.1-10. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564>
13. Фалько, Н., Остополець, І., Шарапова, Ю. Толерантність до невизначеності в контексті життєстійкості особистості. *Загальна психологія. Історія психології*. 2024. № 59. С. 57–60.
14. Філософія : навч. посіб. / ред. І. Надольний. Київ : Вікар, 1997. 584 с. URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%A4/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%9D%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%86.%D0%A4.pdf>
15. Хілько, С. Сутність і типи ситуацій невизначеності у професійній діяльності психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Т. 1, № 45. С. 144–150. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/27.pdf>
16. Berger, C. R., Calabrese, R. J. Some Exploration in Initial Interaction and Beyond: Toward a Developmental Theory of Communication. *Human Communication Research*. 1975. Vol. 54. No. 1. P. 57-64. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1975.tb00258.x>
17. Bordia, P., Hobman, E., Jones, E., Gallois, C., Callan, V. J. Uncertainty during organizational change: types, consequences, and management strategies. *Journal of business and psychology*. 2004. Vol. 18, No. 4. P. 507-532. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/B:JOBU.0000028449.99127.f7>
18. Budner, S. Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *Journal of Personality*. 1962. Vol. 30. P. 29-50. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
19. Gnevek, O. V., Savva, L. I., Saigushev, N. Ya., Vedeneeva, O. A., Shepilova, N. A. The role of the reflexive orientation of training in the formation of a positive attitude toward learning of trade by future marketers. *Man in India*. 2017. Vol. 97. № 21. P. 195-217.

20. Hansen, D. E., Helgeson, J. G. Choice under Strict Uncertainty: Processes and Preferences. *Organizational behavior and human decision processes*. 1996. Vol. 66, No. 2. P. 153-164. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jobhdp/v66y1996i2p153-164.html>

Стаття надійшла до редакції 25.09.2024

Стаття рекомендована до друку 28.10.2024

L. O. BACHIEVA¹, PhD (Pedagogy), Associate Professor

Associate Professor of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education

e-mail: bachievalarisa@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0188-6638>

¹V. N. Karazin Kharkiv National University,

4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

K. V. SVIDLO², DSc (Technical Science), Prof.,

Professor of the Department of Tourism and Hospitality Management

e-mail: karinasvidlo@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0175-7756>

²O.M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy,

Chornoglazivska St., 17, Kharkiv, 61002, Ukraine

CHARACTERIZATION OF UNCERTAINTY SITUATIONS IN THE FOOD INDUSTRY SPECIALISTS' PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE WAR CONDITIONS

The article is devoted to defining the problems of food industry specialists' professional activity in wartime, which form situations of uncertainty in accordance with the structure of the industry and elements of the labor process. It has been found that the concept of "uncertainty" is in the focus of attention of researchers in various fields, including philosophy (defined as a component of the world's characteristics) and psychology (considered in various aspects of decision-making, interpersonal interaction, and personality characteristics). The war conditions are characterized as those that form uncertainty. The types of uncertainty situations have been identified, their signs and characteristics have been formulated. In order to develop the problems forming uncertainty in the professional activity of food industry specialists, the structure of the industry and professional activity has been analyzed. A description is given of the problems relating to the use of equipment, facilities, inventory; implementation of food preparation technology, application of the basics of commodity science; compliance with hygiene, sanitation and labor protection; organization of production, accounting and calculation; compliance with energy efficiency and environmental friendliness; implementation of legal relations in the industry. It is noted that the realization of the labor process is also full of problematic situations which lead to a state of uncertainty. Examples of such problems have been provided.

The research method was the study and analysis of the philosophical, psychological and pedagogical theory regarding the characterization of uncertainty and related situations of uncertainty in the essential and activity aspects. This allowed us to conclude that the realization of the food industry specialists' professional activity in modern conditions is full of uncertainty situations, which are caused by the structure of the industry and elements of the labor process.

The results of the study can be implemented in the practice of training food industry specialists in vocational (vocational-technical) education institutions to prepare them for professional activities in wartime.

KEY WORDS: *a situation of uncertainty, experts in the food industry.*

References

1. Gusev, A. I. (2009). Tolerance to uncertainty as a factor in the development of personality identity [dissertation ... candidate of psychological sciences]. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1910/1/Gusev.pdf> (in Ukrainian).
2. Gusev, A. I. (2008). Practical aspects of the formation and development of tolerance to uncertainty. *Psychological prospects*, (11), 58–70. (in Ukrainian).
3. Danylyan, O. G., Dzyoban, O. P. (2018). Philosophy. Pravo. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_2018.pdf (in Ukrainian).
4. Dzyoban, O. P. (2024). Philosophy of science. Phoenix. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/dzoban_filosofiya_nauki.pdf (in Ukrainian).

5. Kyrychenko, V. V. (2018). Scientific conceptualization of the model of the formation of the picture of the world of the individual in the modern information society. *Current problems of psychology*, XII(24), 75–94. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27680> (in Ukrainian).
6. Kovalenko, O. E., Bryukhanova, N. O., Koroleva, N. V. (2019) Methodology of professional training: didactic design (in Ukrainian).
7. Kuzikova, S. (2018). Tolerance to uncertainty: theoretical and empirical explorations. *Kherson State University Herald*, 1(3), 67–73. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/326/304> (in Ukrainian).
8. Kurova, A. V. (2022). The situation of uncertainty in the paradigm of modern challenges of society. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology*, (4), 51–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.10> (in Ukrainian).
9. Lushin, P. V. (2003). Psychology of personal change [author's abstract. dissertation ... doctor of psychological sciences] (in Ukrainian).
10. Peregonchuk, N. V. (2016). Uncertainty situation of transition period of society development as psychological conditions of professional competence formation of future psychologists. *ScienceRise*, 3(1 (20)), 41–45. <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2016.64455> (in Ukrainian).
11. Sannikova, O., Sannikov, O. (2023). Uncertainty and personality: variations of choice. *Prospects and innovations of science" (Series "Psychology", Series "Pedagogy", Series "Medicine")*, (12(30)), 723–738. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-723-738](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-723-738) (in Ukrainian).
12. Tomarzhevskaya, I. V. (2018). The phenomenon of "tolerance to uncertainty" and its psychological analysis. *Psychological Journal*, (1), 1–10. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564> (in Ukrainian).
13. Falko, N., Ostopolets, I., Sharapova, Yu. (2024). Tolerance to uncertainty in the context of individual resilience. *General psychology. History of psychology*, (59), 57–60 (in Ukrainian).
14. Nadolny, I. (1997). Philosophy. Vikar. URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%A4/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%9D%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%86.%D0%A4.pdf> (in Ukrainian).
15. Khilko, S. (2016). The essence and types of situations of uncertainty in the professional activities of psychologists. *Actual Problems of Psychology*, 1(45), 144–150. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/27.pdf> (in Ukrainian).
16. Berger, C. R., Calabrese, R. J. (1975). Some Exploration in Initial Interaction and Beyond: Toward a Developmental Theory of Communication. *Human Communication Research*, 54 (1), 57–64. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1975.tb00258.x>
17. Bordia, P., Hobman, E., Jones, E., Gallois, C., Callan, V. J. (2004). Uncertainty during organizational change: types, consequences, and management strategies. *Journal of business and psychology*, 18 (4), 507–532. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/B:JOB0.0000028449.99127.f7>
18. Budner, S. (1962). Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *Journal of Personality*, 30, 29–50. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
19. Gnevek, O. V., Savva, L. I., Saigushev, N. Ya., Vedeneeva, O. A., Shepilova, N. A. (2017). The role of the reflexive orientation of training in the formation of a positive attitude toward learning of trade by future marketers. *Man in India*, 97 (21), 195–217.
20. Hansen, D. E., Helgeson, J. G. (1996). Choice under Strict Uncertainty: Processes and Preferences. *Organizational behavior and human decision processes*, 66 (2), 153–164. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jobhdp/v66y1996i2p153-164.html>

The article was received by the editors 25.09.2024

The article is recommended for printing 28.10.2024